

(6)

6. Vznik a proměny fenoménu volného času v moderní éře (cca 1780-1918)

Kulturní dějiny českých a evropských zemí v moderní době

Kulturní dějiny českých a evropských zemí v moderní době

- 1. Zrození občana: proměna státu a společnosti v českých zemích a Evropě (cca 1780-1918)
- 2. Staré a moderní: Historizace vědomí v Evropě od druhé poloviny 18. století
- 3. Sekularizace a odkouzlení světa: Proměny náboženství a církví v českých zemích a Evropě (cca 1780-1918)
- 4. Moderní svět a jeho nové elity: vzestup měšťanstva 19. století
- 5. Moderna, modernita, modernizace: modernizační procesy v teorii a praxi
- 6. Vznik a proměny fenoménu volného času v moderní éře (cca 1780-1918)

Definice volného času podle Joffre Dumazediera

Nezbytné podmínky vzniku volného času

- 1. Činnosti ve společnosti se již neřídí povinnostmi uloženými komunitou. Člověk má právo si zvolit zaměstnání – práci, stejně jako způsob trávení volného času. Ovšem sociální determinismus tuto volbu ovlivňuje.
- 2. Pro moderní společnost platí, že je profesionální práce ovlivněna vůlí člověka nikoli určována přírodou. Volný čas je tedy snadno od práce oddělitelný. Volný čas je mimopracovní doba, bez přesčasové práce a dojíždění na místo pracoviště (čas vázaný). Volný čas tedy představuje pouze určitou část mimopracovní doby, do které patří osobní biologické potřeby (strava, hygiena, spánek) a povinnosti rodinné (vaření, úklid, nákup, péče o děti).

Vlastnosti volného času podle Dumazediera

- 1. Volný čas je svobodnou volbou, osvobozuje od povinností určitého druhu.
- 2. Stejně jako každá jiná činnost podléhá determinujícím faktorům ve společnosti.
- 3. Podléhá závazkům a pravidlům plynoucím ze skupin a zařízení (např. stanovy spolků).
- 4. Volný čas znamená osvobození od závazků společenských zařízení (instituce rodinné, občanské, duchovní).
- 5. Stanou-li se volnočasové aktivity profesionální povinností, mění se podstata aktivity, ačkoli se nemění technický obsah činnosti (amatér se stane profesionálem, rekreační vyjíždka cyklisty na kole s přáteli).
- 6. Volný čas je nezainteresovaný, nemá žádný utilitární, přesvědčovací, ideologický, politický, duchovní cíl. Neslouží žádnému společenskému ani materiálnímu cíli, i když je materiálně a sociálně determinován.
- 7. Pokud je čas částečně zaměřen na nějaký zistný cíl, utilitární nebo angažovaný je volným časem jen částečně – hovoříme o kategorii polovolného času.
- 8. Volný čas je hedonistické povahy, uspokojuje jednotlivce a jeho osobní požadavky. Hledání blaha, radosti a potěšení jednotlivce je jednou z hlavních charakteristik volného času.

Polovolný čas podle Dumazediera

Činnosti polovolného času

- Činnosti pololukrativního charakteru: drobné práce pro cizí, rybolov pro zisk, placená účast v SK, orchestru
- Rodinné činnosti polovýchovné a polozábavné: dětské úlohy a hry
- Práce pro vlastní potěšení, rodinu, přátele a spolky: modelářství
- Práce pro profesní zdokonalování: sledování odborné literatury: lékaři, vědci, VŠ pracovníci aj.

Kultura elit a populární kultura

Kultura elit

- něm. „vysoká kultura“
- předpokládá určitou míru vzdělanosti
- ambice kultivovat, osvětově působit
- př.: opera, balet, činohra, komorní hudba, literární umění
- viz Pierre Bourdieu: Pravidla umění. Vznik a struktura literárního pole. Praha 2010.

Populární kultura

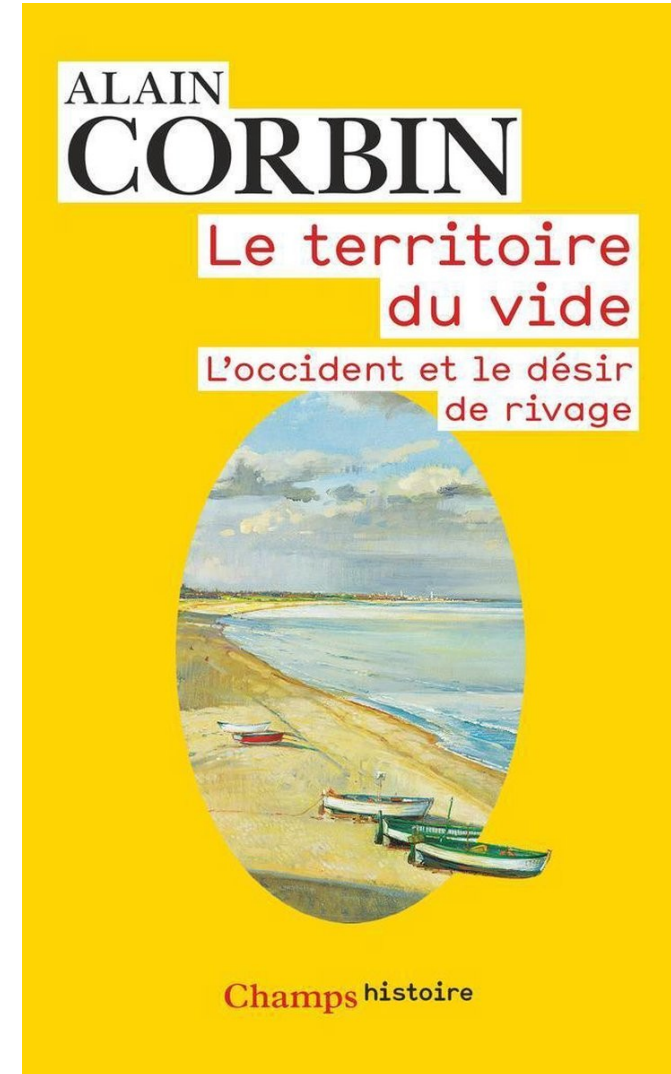
- moderní „lidová“ kultura pro masy
- nepředpokládá vzdělanost
- ambice pobavit, poskytnout podívanou
- např. cirkus, varieté, kabaret, biograf, sport
- komerčně orientovaná

Názory na populární kulturu

- neomarxistické (cca 60. léta 20. století): populární kultura jako „trik“ na proletariát k odvedení jeho pozornosti od sociálních a politických problémů, cíl: zachování hegemonie kapitalistického řádu
- postmoderní (od 70. let 20. století): „numinózně-kooperativní“ model, konzumenti nejsou jen trpnými příjemci komerčních produktů, ale aktivně se podílejí na jejich utváření – př. fandom

Cestovní ruch jako příklad moderního trávení volného času

- pobyt v lázních
- městský (kulturní) turismus
 - nové instituty, typy podniků: cestovní kancelář, hotel, turistický průvodce, cestovní pas, vízum
- pěší (přírodní) turistika
- vodní, cyklo-, auto- aj. speciální turistika
- praktika dovolené u moře, objev pláže

Příklady fyzické kultury ve volném čase

Sokolský tělocvik

- kolektivistický
- celostní, harmonický
- nekomerční
- národní

Sport

- individualistický
- specializovaný
- komercializovaný
- internacionální

Sport jako příklad moderního trávení volného času

- sportování x divácký sport
- rekreační (= volný čas) x
výkonnostní (amatérský =
polovolný čas) profesionální
(= práce)

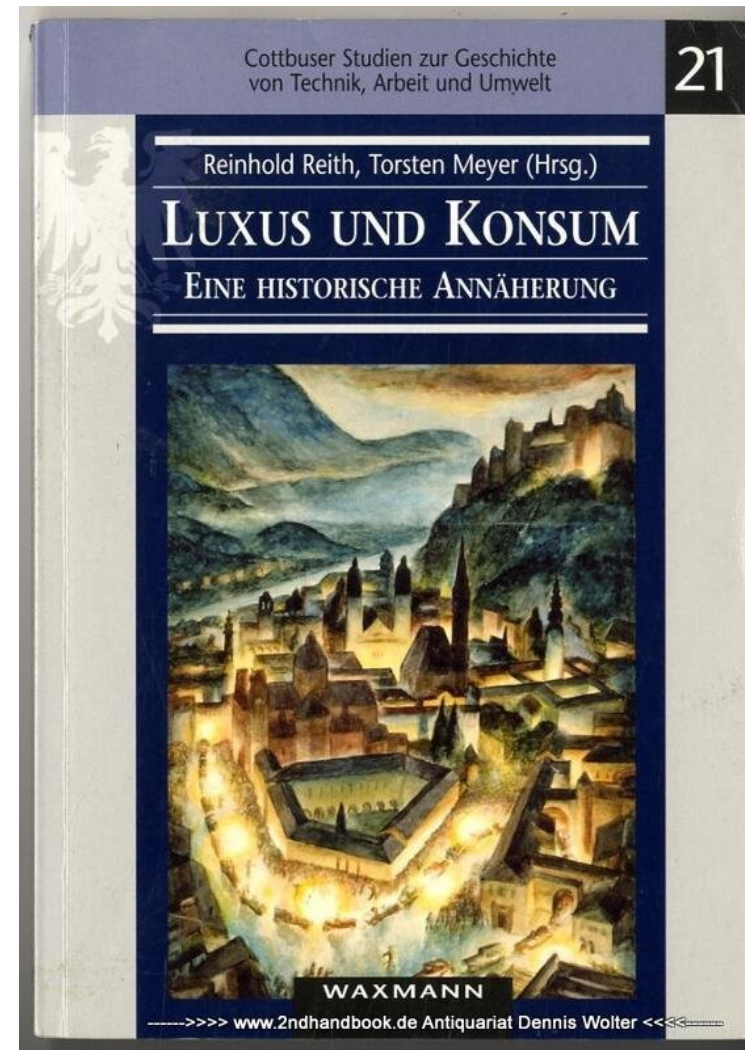

Spolkový život – život ve spolku

Nové (velko)městské formy trávení volného času

- kavárna
- restaurace
- obchodní dům
- biograf

Vznik a proměny fenoménu volného času v moderní éře (cca 1780- 1918) Literatura

ZÁKLADNÍ

- BENDOVIČKA Eva – HOJDA Zdeněk (eds.): Od práce k zábavě. Volný čas v české kultuře 19. století. Sborník příspěvků ze 40. mezioborového plzeňského symposia k problematice 19. století, Plzeň 20.-22. února 2020. Praha 2021.
- LENDEROVÁ Milena – JIRÁNEK Tomáš – MACKOVÁ Marie: Z dějin české každodennosti. Praha 2009.

DOPORUČENÁ

- BOROVIČKA Michael: Velké dějiny zemí Koruny české. Tematická řada, Svazek: Cestovatelství. Praha – Litomyšl 2010.
- BOURDIEU Pierre: Pravidla umění. Vznik a struktura literárního pole. Praha 2010.
- DANIEL Ondřej – KAVKA Tomáš – MACHEK Jakub a kol.: Populární kultura v českém prostoru, Praha 2013
- KUDLÁČ Antonín: Poznámky k numinózně-kooperativnímu modelu populární kultury, Český lid 105, 2018, 4, s. 425-440.
- PELC Martin: Umění putovat. Dějiny německých turistických spolků v českých zemích. Brno 2010.
- PELC Martin: Sport a česká společnost do roku 1939. Osobnosti – instituce – reflexe. Praha: Nakladatelství Lidové noviny 2018.
- ŠOUKAL Jiří: Slasti a strasti letních bytů. Život na letních bytech a v letních vilkách v éře první republiky. Praha 2016.
- ŠTEMBERK Jan: Fenomén cestovního ruchu. Praha 2009.
- ŠTEMBERK Jan: Kapitoly z dějin cestovního ruchu. Pelhřimov 2012.